

Ministerie van Landbouw, Veeveelt en Visserij

Beleidswitboek Tuinbouw

**Preparation of Sub-Sector White Papers
FAO Project TCP/SUR/3301 (1)**

Dit beleidswitboek is onderdeel van de serie beleidswitboeken van het ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij. De reeks bestaat uit

Tuinbouw

Rijst

Bananen

Visserij & aquacultuur

Agribusiness

Agrarische gezondheid en voedselveiligheid

Landbouwontwikkeling Binnenland

Veeteelt

INHOUD

.....	1
LIJST MET AFKORTINGEN.....	4
EXECUTIVE SUMMARY.....	5
1.SAMENVATTING.....	6
2.MACRO ECONOMISCHE BESCHOUWING.....	7
3.ACHTERGROND VAN DE AGRARISCHE SECTOR.....	9
4.SUBSECTOR TUINBOUW.....	11
4.1 INLEIDING.....	11
4.2 STRATEGIEËN.....	11
4.2.1 De swot analyse.....	11
4.3 DE ONTWIKKELING VAN DE TUINBOUWKETEN.....	13
4.4 KNELPUNTEN IN DE SURINAAMSE TUINBOUWKETEN.....	14
4.4.1 De direct betrokken bedrijven.....	14
4.4.2 De toeleverende en dienstverlenende bedrijven (Input supply).....	14
4.4.3 De publieke sector.....	14
4.4.4 Markt en productie (vraag en aanbod).	14
4.5 MODERNISERING EN OPTIMALISATIE.....	15
4.5.1 De fysisch geografische factoren.....	15
4.5.2 De direct betrokken, toeleverende en dienstverlenende bedrijven.	16
4.5.3 De publieke sector.....	17
5.ENKELE AANBEVELINGEN EN ACTIE PUNTEN.....	18
5.1 AANBEVELINGEN.	18
5.1.1 Landbouw conferentie van 16 juli 2011.....	18
5.1.2 Bijeenkomst met Stakeholders.....	18
5.2 ACTIEPUNTEN.....	19
5.2.1 Voorlichting, communicatie en ICT.....	19
5.2.2 Project Reorganisatie Afdeling Voorlichting.....	20
5.2.3 Project Opzetten Packing House	22
5.2.4 Project Introductie Kassenteelt.....	23
5.2.5 Project Introductie Global Gap	24
5.2.6 Samenvatting Overige Acties.....	25
6.BIJLAGE.....	26
GERAADPLEEGDE LITERATUUR.....	26

LIJST MET AFKORTINGEN

AEZ	Agrarische Economische Zonering
BNP	Bruto National Product
BBP	Bruto Binnenlands Product
CARICOM	Caribbean Community
CELOS	Centrum Landbouwkundig Onderzoek Suriname
EC	Electric Conductivity
EU	Europese Unie
GLOBAL	Global Good Agricultural Practices
GAP	
HACCP	Hazars Analysis Critical Control Point
ICM	Integrated Crop Management
ICT	Information and Communication Technology
IPM	Integrated Pest Management
LVV	Landbouw Veeteelt en Visserij
NGO	Non Governmental Organization
NTFP	Non Timber Forest Product
SOE	State Owned Enterprises
SPS	Sanitary and Phytosanitary
WTO	World trade Organization

EXECUTIVE SUMMARY

The agricultural sector is also in Suriname a special sector, because the production processes are subject to natural conditions, a part of the means of production are living creatures, the production is linked to food security and rural development is strongly influenced.

The development of the sector was not optimal due to inadequate macroeconomic policies in the past dozen years. Despite the current relative recovery of the macroeconomic stability, the agricultural sector is not fully developed, because of the lack of a consistent agricultural policy,

The potential of the agricultural sector and the horticulture, therefore, must be reviewed seriously and in depth, than has been the case so far. This should take place on the basis of the data of the last agricultural census, which is still being processed.

According to the policy note 2010-2015 of the Ministry of Agriculture, Animal Husbandry and Fisheries, the contribution of the sector in GDP in 2009 of approximately 6.8% has remained relatively constant over the past policy period.

Increase in productivity, more products per unit area, will necessarily lead to increasing export, because the local market for agricultural products in Suriname is limited. Because the production for export is limited, there is a structural under-utilization of land suitable for agriculture and horticulture. Better utilization, i.e. optimization of the production is only possible by strengthening and expansion of exports and export markets.

The modernisation and optimisation of the Surinamese horticulture can only be manifest through a integral value chain approach. A profound analysis of the existing situation, which preferably should be based on standard methods, is a prerequisite for a integral value chain innovation and optimization. Such methods make a quick objective diagnosis of the value chains possible. This means that bottlenecks can be easily detected and made clearly visible. Innovation of agriculture, together with sustainability is the main challenge for the agricultural sector to maintain the strong competitive position.

The information from the external and internal analysis, the so-called swot analysis, can be very helpful. By relating the internal factors to the external factors, we can develop various strategies to promote the development of the sector.

Investment in agriculture will only be fruitful if accompanying policy supports institutional facilities in the areas of education, research, information, value chain logistics, and funding of sector development centers. Moreover soil fertility, hydrology, topography, drainage and the logistics will have to be considered also.

Taking into account all these criteria a multiannual plan should be drawn up in which the projects that meet the criteria of technical and allocative efficiency are listed. Considering the limited possibilities of the country, a choice must be made from the most profitable opportunities. Thereafter, plans and projects have to be formulated and executed.

The information from the Ministry to producers is extremely important. It is therefore necessary that the Ministry should take the initiative to restructure the information activities. Only in this way there will be an adequate basis for an organization that can act and control training and awareness-raising campaigns for the benefit of the agricultural sector as a whole.

1. SAMENVATTING

De agrarische sector is ook in Suriname een bijzondere sector, omdat de productieprocessen onderhevig zijn aan natuurlijke omstandigheden, een deel van de productiemiddelen levende wezens zijn, de productie aan de basis staat van de voedselvoorziening en de rurale ontwikkeling sterk beïnvloed wordt.

Vanwege een niet adequaat macro economisch beleid in de afgelopen tiental jaren heeft de sector zich niet optimaal kunnen ontwikkelen. Ondanks het huidige relatieve herstel van de macro economische stabiliteit kan de agrarische sector, vanwege het ontbreken van een consistent agrarisch beleid, niet volledig tot ontwikkeling komen.

De potenties van de agrarische sector en daarmee ook van de tuinbouw moeten diepgaand en serieus bekeken worden, dan tot nu toe het geval is geweest. Dit moet plaats vinden op basis van de gegevens van de laatste landbouwtelling, die nog verwerkt worden.

Volgens de beleidsnota 2010-2015 van het Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij is de bijdrage van de sector in het BBP in 2009 van ca. 6,8 %. relatief constant gebleven in de afgelopen beleidsperiode

Verhoging van de productiviteit, meer product per eenheid areaal, zal noodzakelijkerwijs leiden tot verhoging van de export, omdat de lokale markt voor agrarische producten in Suriname beperkt is. Doordat de productie voor export beperkt is, is er sprake van een structurele onderbenutting van voor land- en tuinbouw geschikte areaal. Een betere benutting, m.a.w. optimalisering van de productie is alleen mogelijk door vergroting en uitbreiding van de export en exportmarkten.

Voor modernisering en optimalisatie van de Surinaamse tuinbouw is een integrale ketenbenadering noodzakelijk. Integrale keteninnovatie en –optimalisatie vragen een zorgvuldige analyse van de bestaande situatie, die bij voorkeur dient te zijn gebaseerd op standaardmethoden. Dergelijke methoden maken een snelle objectieve diagnose van de ketens mogelijk. Dit betekent, dat knelpunten gemakkelijk kunnen worden opgespoord en helder zichtbaar kunnen worden gemaakt..

Innovatie van de landbouw is samen met verduurzaming de belangrijkste opgave voor de agrarische sector om de krachtige concurrentiepositie te behouden.

De informatie uit de externe - en interne analyse, de zogenaamde swot analyse, kan hierbij zeer behulpzaam zijn. Door de interne factoren te relateren aan de externe factoren kunnen we diverse strategieën ontwikkelen ter bevordering van de ontwikkeling van de sector

Investerings in de landbouw zullen pas goed tot hun recht komen indien door middel van flankerend beleid institutionele voorzieningen op het vlak van onderwijs, onderzoek, voorlichting, ketenlogistiek, financiering en sector ontwikkelingscentra gestalte krijgen. Gelet zal moeten worden op bodemvruchtbaarheid, hydrologie, topografie, drainage en de logistiek.

Rekening houdend met al deze criteria zal een meerjarig plan opgemaakt moeten worden waarin de projecten die voldoen aan de criteria van doelmatigheid, technische en allocatieve efficiency gelist worden. Gelet op de beperkte mogelijkheden van het land, zal er een keuze gemaakt moeten worden uit de meest renderende mogelijkheden. Daarna moeten plannen en projecten uitvoeringsgereed gemaakt worden.

De voorlichting vanuit het ministerie naar de producenten toe is enorm belangrijk. Het is daarom noodzakelijk dat het ministerie het initiatief neemt om de voorlichtingsactiviteiten te

herstructureren. Slechts op deze wijze zal er een adequaat draagvlak ontstaan voor een organisatie, die kan dienen als aansturing van training en voorlichting ten behoeve van de agrarische sector als geheel.

2. MACRO ECONOMISCHE BESCHOUWING

In de voorgaande jaren heeft het macro economisch beleid een negatief invloed gehad op de ontwikkelingen van de agrarische sector in zijn totaliteit. De ontwikkeling van de surinaamse economie in deze periode kenmerkte zich door: (i) een lage groei, (ii) een hoge inflatie, (iii) verschillende wisselkoersen tot medio 1995 en (iv) een hoge mate van gevoeligheid voor storingen.

De toename in de operationele kosten en de hoge nominale rentevoet hadden elk hun invloed op de achteruitgang van de agrarische sektor. De verdere verslechtering werd bovendien veroorzaakt door de nadelige wisselkoersregelgeving ,omdat voor de importgrondstoffen men afhankelijk was van de hoge parallelmarkt wisselkoers, terwijl de export inkomsten tegen de veel lagere officiële koers moest worden afgerekend.

Eind 2000 werden een aantal forse economische maatregelen genomen om de macro-economische stabiliteit te herstellen. De prijzen van mineralen zijn tussen 2000 en 2005 drastisch omhoog gegaan en Suriname heeft hiervan mogen profiteren vanwege haar van de mijnbouw sterk afhankelijke economie.

Ondanks de relatief gunstige macro economische ontwikkelingen van de afgelopen periode is de agrarische sector, vanwege het ontbreken van een consistent beleid, niet volledig tot ontwikkeling kunnen komen.

Volgens de beleidsnota 2010-2015 van het Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij is de bijdrage van de sector in het BBP in 2009 van ca. 6,8 %. relatief constant gebleven in de afgelopen beleidsperiode.

In tabel 1 zijn weergegeven de beplante arealen, opbrengsten en bruto productie waarden van agrarische producten, inclusief rijst en bacoven.

Tabel . Beplant areaal, Opbrengst en Productiewaarde Landbouwgewassen.

Omschrijving

Eenjarige gewassen*

Semi-Meerjarige gewassen**

Meerjarige gewassen

Bron: Min. LVV. Agrarische Statistieken (2006-2010)

*Inclusief Rijst

** Inclusief Bacoven

De aanwezige mogelijkheden voor de duurzame ontwikkeling van onze agrarische sector, met haar diverse subsectoren dienen diepgaand en serieus bekeken te worden. Er moeten duidelijke keuzen gemaakt worden om specifieke projecten uit te voeren. De sector kan onderverdeeld worden in vier categorieën met karakteristieken, die nader moet worden uitgediept ten behoeve van de beleidsformulering en duurzame ontwikkeling van de sector (Tabel 2). Overwogen dient te worden om de verdiensten uit de mijnbouwsector deels aan te wenden om de op lange termijn duurzamere agrarische sector van de grond te krijgen.

Tabel . Agrarische sector onderverdeeld in vier categorieën.

Categorie	Traditionele Export Landbouw Rijst; Bacove; Groenten; Fruit en Garnalen	Traditionele producten voor de lokale markt	Niet traditionele exporten: Vis, Bloemen en NTFP(?) *	Niet traditionele producten voor de lokale markt.
Eigendom	Overheid en Particulier	Particulier	Particulier	Particulier
Organisatie en Bedrijfstype	Groot, middelgroot en klein Gemechaniseerd Geïrrigeerd Inflexibel	Kleinschalig Niet tot matig gemechaniseerd "Rainfed" en matig geïrrigeerd Flexibel	Groot, middelgroot en kleinschalig Gemechaniseerd Geïrrigeerd en Flexibel	Kleinschalig Niet gemechaniseerd "Rainfed" Flexibel
Onderzoek, voorlichting etc.	Goed: Rijst, Bacove	Weinig	Goed: Aquacultuur en Bloemen	Geen
Aandeel bebouwd areaal	Ongeveer 70 %	Ongeveer 25%	< 4%	<1%
Aandeel Agr. BNP	Ongeveer 70%	Ongeveer 30%	Ongeveer 1%	0%
Aandeel Agr. Exporten	98%	0%	2%	0%
Agr. Werkgelegenheid	Ongeveer 65%	Ongeveer 35%	< 1%	0%
Beperkingen	Bepalingen mbt Handel	Slechte infrastructuur en ondersteunende diensten	Slechte openbare infra en ondersteunende diensten	Slechte openbare infra en ondersteunende diensten
Moelijkheden Zwakten Bedreigingen	SOE inefficiëntie Arbeids markt Seizoenen			
Sterkten	Voldoende goed		Niche markt	Land

Mogelijkheden	land & water Onderzoek Arbeid	Arbeid	Land & arbeid Joint ventures	Arbeid
Markten	Preferentiële EU markt (wordt afgebouwd) Nieuwe markten (Afrika, Midden Oosten) Goed georganiseerd	Slecht georganiseerd	Geen preferentiële markten Nieuwe kanalen	Kleine lokale markt is een beperking
Groei potentieel	Rijst, Bacove (?), Olie Palm(?), Groenten en Fruit	Heel gering	Sterk Veel producten.	Weinig nieuwe producten

*) NTFP = Non Timber Forest Products

3. ACHTERGROND VAN DE AGRARISCHE SECTOR

De agrarische sector in het algemeen en de tuinbouw in het bijzonder is meer dan een gewone economische sector, het is een bijzondere sector en wel om de volgende redenen:

- (i). De productieprocessen in de sector zijn onderhevig aan natuurlijke omstandigheden, zoals onder andere het weer en het optreden van ziekten, plagen en veranderingen in handelsregelingen;
- (ii). Een deel van de productiemiddelen die aangewend worden zijn levende wezens, zoals planten en dieren. Uit ethische en ecologische overwegingen moeten daarom specifieke eisen gesteld worden aan de manier van produceren;
- (iii). De productie staat aan de basis van de voedselvoorziening en voorziet dus in een elementaire levensbehoefte. Dit stelt bijzondere eisen aan de veiligheid van de producten en aan de kwaliteit en continuïteit van het productieproces;
- (iv). Mede door zijn sterke ruimtelijke spreiding heeft de sector een grote invloed op de rurale ontwikkeling en daarmee op natuur en biodiversiteit;
- (v). De bedrijfsorganisatie in Suriname is kleinschalig (veelal in de vorm van gezinsbedrijven) met uitzondering van de gemechaniseerde rijstbouw en bananen productie. Door de kleinschaligheid is de invloed op de markt en de mobiliteit van de productiefactoren beperkt en in veel gevallen (bijvoorbeeld onderzoek, herstructurering) zijn collectieve regelingen noodzakelijk.

Sommige van deze kenmerken zijn uiteraard ook te vinden in andere sectoren, maar de combinatie

ervan maakt de land- en tuinbouw tot een bijzondere sector, in elk geval de grondgebonden onderdelen ervan.

Sinds 1950 heeft de sector wat betreft haar mondiale ontwikkeling vier grote sprongen gemaakt, t.w.:

- (i). De groene revolutie (jaren '60), met een sterke bijdrage aan de verhoging van de productiviteit met nieuwe gewassen door toepassing van kunstmest, bestrijdingsmiddelen en irrigatie. Vaak ging dit ten koste van het milieu;
- (ii). De duurzaamheidsrevolutie (jaren '80), met meer aandacht voor het beheer van natuurlijke hulpbronnen;
- (iii). De biotechnologie revolutie (jaren '90), met genetisch gemodificeerde zaden en nieuwe onderzoekstechnieken en
- (iv). De zogenaamde supermarktrevolutie (eind jaren '90), met een sterke opkomst van internationale supermarktketens die hun kennis en macht gebruiken om vernieuwingen door te voeren in zowel de productie als de vermarkting van landbouwproducten.

Bij de voorgenomen inrichting van de sector zal onderzocht moeten worden hoe groot en intens de invloed van punt iv is op de ontwikkeling ervan. In diverse documenten en op verschillende podia is vaker gesteld dat de agrarische sector een fundamenteel instrument is voor duurzame ontwikkeling, armoede bestrijding en duurzame werkgelegenheid. Het vormt danook een van de beleidsspeerpunten in de Regeringsverklaring 2010 – 2015 “Kruispunt, samen naar betere tijden” is.

In de recentelijk uitgegeven beleidssnota 2010-2015 van het Ministerie van Landbouw, Veeveelt en Visserij worden er een zevental beleidsdoelen genoemd, t.w.:

1. Het realiseren en waarborgen van de voedselzekerheid voor de totale Surinaamse bevolking;
2. Het waarborgen van de agrarische gezondheid en voedselveiligheid;
3. Het ontwikkelen van een duurzame agrarische sector;
4. Het doen ontwikkelen van de agrarische sector tot de voedselproducent en – leverancier van en voor het Caribisch gebied;
5. Het vergroten van de bijdrage van de agrarische sector aan de nationale economie;
6. Het scheppen van ruimtelijke voorwaarden voor het duurzaam ontwikkelen van de agrarische sector en
7. Het managen van de randvoorwaarden en risico's bij de uitvoering van het agrarisch beleid.

De hierboven genoemde agrarische beleidsdoelen houden belangrijke overheids commitment in, zoals onder andere een nationaal prijsbeleid en de betrokkenheid bij acties gericht op het verwijderen, danwel verminderen van enkele belangrijke obstakels in de agrarische sector zoals:

1. Gebrek aan landbouwinputs en werktuigen;
 2. Gebrek aan adequate ondersteunende diensten zoals agrarisch onderzoek, voorlichting, training, marketing en marketing faciliteiten;
 3. Algemene verslechtering van de droge (wegen en dammen) en natte (irrigatie- en afwateringssystemen) infrastructuur;
 4. Grondbeleid, gronduitgifte en allocatie en
 5. Voedsel veiligheid.

4. SUBSECTOR TUINBOUW.

4.1 Inleiding.

Voor de regering zijn verduurzaming, verhoging en kwaliteitsbewaking van de agrarische productie belangrijke doelstellingen, die als uitgangspunt zullen dienen voor het ontwikkelen van programma's voor de tuinbouwsector. Voor de tuinbouwsector houdt dit onder andere in dat de nadruk gelegd zal worden op het volgende:

- Verhoging van de produktiviteit;
- Verhoging en diversificatie van de export;
- Verbetering van de kwaliteit van de producten door het toepassen van standaarden;
- Vergroten van de mogelijkheden tot verwerking van tuinbouwproducten en
- Stimuleren van de samenwerking tussen stakeholders ter ontwikkeling van de tuinbouwsector.

Er zal gericht beleid ontwikkeld moeten worden met betrekking tot: (i) productiviteitsverhoging,

(ii) innovatie, (iii) voedsel kwaliteit, (iv) landbouw milieu, (v) land (grond) allocatie (bestemming), maar ook met betrekking tot: (vi) markt toegang en (vii) prijsbeheer.

Verhoging van de productiviteit, meer product per eenheid areaal, zal noodzakelijkerwijs leiden tot verhoging van de export, omdat de lokale markt voor agrarische producten in Suriname beperkt is. Doordat de productie voor export beperkt is, is er sprake van een structurele onderbenutting van voor land- en tuinbouw geschikte areaal. Een betere benutting, m.a.w. optimalisering van de productie is alleen mogelijk door vergroting en uitbreiding van de export en exportmarkten.

De exportketens zijn in hoge mate traditioneel en voldoen niet meer aan internationaal geldende standaarden. Er is geen sprake van product vernieuwing noch van een actieve marktbenadering. De markt blijft daardoor beperkt tot een afnemende groep consumenten van Surinaamse herkomst in Nederland. Daarbij is sprake van toenemende concurrentie van andere landen.

Voor optimalisering van de Surinaamse tuinbouw is uitbreiding van de exportmarkten een vereiste, waarbij niet uitsluitend moet worden gedacht aan de Nederlandse markt. Landen als Frankrijk (via Frans Guyana), het Midden Oosten en de CARICOM landen bieden wellicht potentieel kansrijke markten. Marktonderzoek en marketing, o.m. gericht op uitbreiding van het aantal marktsegmenten en diversificatie van het aanbod (verwerkte producten), zijn de geëigende instrumenten.

Om vervolgens aan de toenemende vraag naar kwalitatief hoogwaardig Surinaams product te kunnen voldoen, daarbij tegemoet te komen aan de eisen, die bij import aan de voedselveiligheid worden gesteld en tegelijk het hoofd te kunnen bieden aan de toenemende internationale concurrentie, dient vergroting van het exportvolume gepaard te gaan met integrale innovatie en optimalisatie van de ketens. Optimalisering betekent daarbij: maximaal rendement op de input.

Integrale keteninnovatie en –optimalisatie vragen een zorgvuldige analyse van de bestaande situatie, die bij voorkeur dient te zijn gebaseerd op standaardmethoden. Dergelijke methoden maken een snelle objectieve diagnose van de ketens mogelijk. Dit betekent, dat knelpunten gemakkelijk kunnen worden opgespoord en helder zichtbaar kunnen worden gemaakt.

Innovatie van de landbouw is samen met verduurzaming de belangrijkste opgave voor de agrarische sector om de krachtige concurrentiepositie te behouden. Ingezet wordt op het stimuleren van innovatie wanneer deze zich richt op de nieuwe uitdagingen

klimaatverandering, waterbeheer, biodiversiteit en hernieuwbare energie.

Hierbij wordt gedacht aan investeringen in zowel de ontwikkeling van innovaties als in de uitrol ervan bij 'early adapters'. Regionale innovatie-initiatieven zijn ook mogelijk, zolang de agrarische ondernemer en de nieuwe uitdagingen centraal staan. De innovatieagenda's en ambities hebben een grote diversiteit. Het gaat zowel om technisch noodzakelijke innovaties (het faciliteren en stimuleren van productie in kassen) als om innovaties op proces-, organisatie- en mensniveau (het assisteren in de vestiging van verwerkingsbedrijven en oprichten van productie cooperaties). De markt is leidend bij de invulling op welke terreinen deze innovaties plaatsvinden.

De inzet op biodiversiteit moet gericht zijn op het creëren van gunstige omstandigheden voor behoud en ontwikkeling van biodiversiteit enerzijds en anderzijds op het terugdringen van bedreigingen voor behoud van biodiversiteit door het toepassen van onder andere precisielandbouw.

Bij watermanagement ligt de focus op verbetering van de waterkwaliteit, zowel ecologisch als chemisch, en op water kwantiteitsmaatregelen. Ook biodiversiteit wordt ondersteund door bijvoorbeeld het creëren van natuurlijke overgangen tussen water en land en door het creëren van ecologische verbindingszones. Bovendien sluit dit aan op de zo noodzakelijke implementatie van de Agro Ecologische Zonering (AEZ).

De inzet op hernieuwbare energie sluit aan op de doelstellingen om de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen en de productie van duurzame energie te versterken.

Ten einde het hoofd te bieden aan de globalisering van voedselketens, armoede, milieuproblemen en klimaatverandering moet de landbouw meer produceren met minder hulpbronnen: de landbouw moet innovatiever en kennisintensiever gemaakt worden.

4.2 Strategieën

De tuinbouwsector in Suriname heeft een grondige analyse ten einde te geraken tot het treffen van maatregelen ter verbetering en verdere ontwikkeling van de sector. Deze analyses dienen uitgevoerd te worden op basis van de thans aanwezige, maar nog niet ter beschikking zijnde gegevens van de recente landbouwtelling. De gegevens verkeren in het proces van verwerking. Eerdere analyses en beleidsvoornemens hebben tot nu toe niet het gewenste resultaat opgeleverd. Dit heeft waarschijnlijk gelegen in het feit van het niet consequent uitvoeren van de resultaten van de analyses en beleidsvoornemens. Daarom is de sector niet wat het zou kunnen zijn. Bovendien stagneert de productie ontwikkeling als gevolg van verscheidene wel geïdentificeerde, maar nog niet aangepakte knelpunten, die weer nauw verweven zijn met de export en de exportbevordering.

Om inzicht te krijgen in de sector is het van belang om de belangrijkste strategische aandachtsvelden en knelpunten adequaat te identificeren, waarmee de Surinaamse groentesector zich thans geconfronteerd ziet. De informatie uit de externe - en interne analyse, de zogenaamde swot analyse, kan hierbij zeer behulpzaam zijn.

4.2.1 De swot analyse

De informatie uit de externe - en interne analyse ziet onder andere als volgt uit:

Sterktes

1. Ruime beschikbaarheid van geschikte grond en goed water;
2. Gunstig klimaat;
3. Traditie, kennis en ervaring in groenteteelt en
4. Redelijke export ervaring

Zwakten

1. Onvoldoende, zowel private als publieke institutionele en infrastructurele voorzieningen;
2. Gebrek aan professionalisme en modern management om regelmatig, kwantiteit en kwaliteit product te leveren;
3. Seizoensfluctuaties (bevorderen ziekten plagen);
4. Gebrek aan efficiënte koelopslag, verwerkingsfaciliteiten, marketing en distributiesystemen;
5. Inadequate voorziening van goede zaden en plantmateriaal;
6. Zwakke ondersteunende diensten (onderzoek, voorlichting, begeleiding, krediet);
7. Onvoldoende kennis en beheersing van internationale standaarden (eisen);
8. Onverantwoord gebruik van landbouwchemicaliën;
9. Zwakke oogst en na oogst handling;
10. Gronduitgifte en
11. Beperkt gespecialiseerd kader.

Kansen

1. Groeiende markten (EU, CARICOM);
2. Beschikbaarheid van nieuwe technieken (kassenteelt);
3. Beschikbaarheid van trainingen in teelt, verwerking en marketing;
4. Toenemende vraag naar gezond voedsel (voedsel veiligheid);
5. Toenemende vraag naar gemakproducten en
6. Adekwate Incentive voor Beleidsformulering

Bedreigingen

1. De wisselvallige wisselkoers en hoge rentes;
2. WTO en SPS vereisten en internationaal geaccepteerde standaarden;
3. Hoge internationale transportkosten;
4. Klimaatsverandering en
5. Nieuwe ziekten en plagen.

De sterkten en zwakten vormen de interne factoren, terwijl de kansen en bedreigingen externe factoren zijn. Bij de ontwikkeling van de sector dienen de sterkten uitgebuit te worden, terwijl de zwakten zoveel mogelijk omgezet moeten worden in sterkten, danwel gemitigeerd moeten worden. De externe factoren kansen en bedreigingen verdienen extra aandacht bij het vaststellen van strategische opties.

Door de interne factoren te relateren aan de externe factoren kunnen we diverse strategieën ontwikkelen ter bevordering van de ontwikkeling van de sector. Hieronder worden enkele mogelijk heden aangegeven:

De combinaties van (i) sterktes en kansen, (ii) zwakten en kansen, (iii) sterktes en bedreigingen en (iv) zwakten en bedreigingen leiden tot enkele strategieën, t.w.:

1. De efficiëntie en de productiviteit op bestaande bedrijven verbeteren, door middel van moderne productiemethoden en technologie (verbeterde teelttechnieken, beter boerderij management praktijken).

2. Het bewustzijn van de boer verhogen met betrekking tot internationale standaarden en overdracht van technologie op de gebieden van Integrated Crop Management (ICM) en Integrated Pest Management (IPM), Good Agricultural Practices (Gap en Global Gap) / HACCP.
3. De productie van de niet-traditionele gewassen (bloemkool, prei, paprika, wortelen en sla) en niet traditionele productie methoden (organische teelt, kassen) stimuleren. Het faciliteren van nieuwe investeerders.
4. Het oprichten van een Board van alle stakeholders. De Board kan dan een joint venture aangaan met een belangrijke marktspeeler in Europa. De Board zal ook verantwoordelijk zijn voor koel- en opslagfaciliteiten en het verschaffen van marktinformatie. De Board zal ook een betere toegang tot krediet tegen concurrerende rentevoeten bepleiten en het stimuleren van lagere vrachttarieven naar belangrijke markten. De Board zal ook stakeholders organiseren om druk op de Regering en haar beleid uit te oefenen.
5. Het productie areaal met prioriteitsgewassen uitbreiden waaronder kouseband, boulanger, sopropo, antrouwa, oker, peper en tajerblad. De keuze van welk gewas wanneer zal worden bepaald door een gedetailleerde marktstudie.

De combinatie van punt 3 en 4 zou het vermarkten van Surinaamse producten in Europa, CARICOM en elders kunnen stimuleren.

Bij het implementeren van bovenstaande strategieën is de herstructurering van de afdelingen van het Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij, belast met onderzoek, ontwikkeling en voorlichting een *conditio sine qua non*. Daarnaast zullen nieuwe investeerders in de sector vestigings vriendelijker gefaciliteerd moeten worden.

4.3 De ontwikkeling van de tuinbouwketen

Onder gegeven fysisch geografische en socio-economische omstandigheden kan de subsector tuinbouw gezien worden als een stelsel van ketens (productstromen). Deze productstromen lopen door bedrijven (productiefactoren), gemanaged door ondernemers. Ze worden gevoed met productiemiddelen, geleverd door toeleverende bedrijven, gefaciliteerd door diensten, geleverd door dienstverlenende bedrijven en beïnvloed door de publieke sector. .

Voor de ontwikkeling van de tuinbouwsector in Suriname, mede met het oog op exportmogelijkheden en de hoge kwaliteitseisen die daarbij gesteld worden, is een goede ketenorganisatie en management onontbeerlijk. De keten dient vanaf de inzaai tot het moment dat het product op het bord van de consument terechtkomt, goed ontwikkeld en beheerd te zijn en het daaruit voortvloeiend product zou moeten voldoen aan alle gestelde kwaliteits- en veiligheidsvoorwaarden.

De tuinbouwketen is opgebouwd uit verschillende fasen of schakels. Deze omvatten: de teelt, oogst en naooogst, verwerking, opslag, transport en marketing.

Ketens kunnen worden benaderd op operationeel, tactisch en strategisch niveau. Op operationeel niveau gaat het vooral om volume, doorstroom tijd, het directe rendement (prijs, kosten) en de kwaliteit.

De Surinaamse ketens opereren voor een belangrijk deel nog op operationeel niveau. De producten zijn van slechte kwaliteit en het uitval percentage is hoog. Het gaat om korte

termijn gewin, veelal op basis van collecterende handel. Afspraken worden niet contractueel vastgelegd, zijn niet altijd duidelijk en worden niet altijd nagekomen. De communicatie tussen de actoren laat vaak veel te wensen over. Een en ander leidt gemakkelijk tot breuken en wisselingen van leverancier of klant.

Voor de productie is in hoge mate afhankelijk van de omstandigheden (weersomstandigheden, ziekten en plagen en de beschikbaarheid van vakbekwaam personeel). Met name op deeltijdbedrijven speelt ook de factor tijd een rol. Daarbij kan, afhankelijk van het aanbod, de prijs sterk fluctueren en zijn veel telers op dit punt in hoge mate afhankelijk van de (groot)handelaren. Dit betekent dat veel bedrijven in hun voortbestaan worden bedreigd en gemakkelijk wegvallen.

Tactisch en strategisch opereren vraagt belangrijke investeringen in kapitaalgoederen en in de competenties van betrokkenen. Zo maakt de introductie van kassen tactisch handelen mogelijk door bijzondere producten en/of "out of season" te telen en biedt de bouw van koelcellen de mogelijkheid producten te bewaren en bij een hoger prijspeil op de markt te brengen.

Strategisch handelen is vooral gericht op het voortbestaan van het bedrijf. Het gaat daarbij niet alleen om het voldoen aan de eisen van de overheid, maar vooral ook om het blijvend aankunnen van de concurrentie. Op dit punt kan het bijvoorbeeld nodig zijn te investeren in GAP en certificering. Dergelijke investeringen vragen, behalve kapitaalinvesteringen, ook belangrijke investeringen in de competenties van de ondernemers en werknemers. Ze kunnen op korte termijn ten koste gaan van het rendement, maar op langere termijn vruchten afwerpen en daarbij het voortbestaan van het bedrijf veilig stellen.

Voor modernisering en optimalisatie van de Surinaamse tuinbouw is een integrale ketenbenadering noodzakelijk. Dat wil enerzijds zeggen, dat verbeteringen in bepaalde onderdelen van de keten telkens moeten worden beoordeeld op hun effecten op de keten als geheel en anderzijds moet worden nagegaan welke eisen aan de keten als geheel moeten worden gesteld indien verbeteringen op bepaalde onderdelen worden overwogen.

4.4 Knelpunten in de Surinaamse tuinbouwketen.

4.4.1 De direct betrokken bedrijven.

a. Productiebedrijven

Ondernemers zijn behoudend en missen modern ondernemerschap (entrepeneurship), waar het gaat om bedrijfskundige en technologische innovatie, flexibiliteit t.a.v. de marktvaart en het nemen van risico's. Het kennisniveau is relatief laag, terwijl het kennisaanbod in feite aanwezig is, maar structurering behoeft. Daarbij zijn de ondernemers weinig geneigd tot samenwerking.

Op veel bedrijven is voldoende grond beschikbaar voor uitbreiding. Investeringen ten behoeve van innovatie van de gehanteerde teeltmethoden en uitbreiding van de teelt blijven uit door gebrek aan kennis van moderne productie technieken, gebrek aan vaardigheid in het verwerven van kredieten en doordat kapitaalgoederen moeilijk zijn te krijgen en moeten worden geïmporteerd. Kapitaalgoederen zijn daardoor relatief duur in verhouding tot de omzet, die op de lokale markt kan worden gerealiseerd. Daarbij is de rente stand hoog.

De productiemethoden zijn traditioneel. De inzet van moderne kapitaalgoederen is, mede door de relatief goedkope arbeid, beperkt. De arbeidsproductiviteit is onder andere daardoor laag. Ook de input van productiemiddelen (vermeerderingsmateriaal, compost, kunstmest, pesticiden) is beperkt, terwijl de toepassing vaak te wensen overlaat. Daardoor zijn de fysieke opbrengsten kwantitatief en kwalitatief, niet optimaal.

Door scherpe concurrentie en de afhankelijkheidspositie tegenover de handel, zijn de verkoopprijzen van de producten, vooral in piekperioden, relatief laag. Ondanks de lage kosten van de input, is het teeltsaldo daardoor vaak te laag. Telers hebben onvoldoende inzicht in de kosten.

Het kennisniveau van ingehuurde arbeiders is laag, terwijl de motivatie vaak gering is. Onjuist gebruik van pesticiden leidt in toenemende mate tot problemen met de volksgezondheid en de export. Bestrijdingsmiddelenleveranciers, telers en werknemers hebben onvoldoende kennis van gewasbescherming en moderne pesticiden en zijn niet altijd in staat het etiket te lezen en te vertalen naar de toepassing. Dit leidt tot onjuist gebruik, overdosering en overschrijding van de veiligheidstermijnen.

Telers zijn sterk gericht op het eigen bedrijf en de teelt, maar hebben onvoldoende inzicht in de markt en zijn daardoor onvoldoende gericht op de vraag uit de markt. Een marktinformatiesysteem ontbreekt. Telers reageren traag op signalen van exporteurs.

De rassenkeuze is vaak niet op de vereiste productkwaliteit gericht. De productkwaliteit varieert sterk, terwijl de naoogstbehandeling in veel gevallen te wensen overlaat. Daardoor is het sorteren op grootte en stadium van rijpheid onvoldoende, zijn er grote verliezen bij het sorteren en kan kwantitatief en kwalitatief, vaak niet aan de vraag van de afnemer worden voldaan.

4.4.2 De toeleverende en dienstverlenende bedrijven (Input supply)

a. Productiemiddelenleverende bedrijven.

In een groot aantal gevallen zijn knelpunten in de toelevering oorzaak van problemen verderop in de keten. Het gaat daarbij om productiemiddelen als zaaizaad, kunstmest, gewasbeschermingsmiddelen en verpakking. Importeurs van deze middelen missen soms de kennis, zijn vaak onvoldoende op de hoogte van de nieuwste ontwikkelingen en kennen vaak niet de weg naar de leveranciers in het buitenland.

b. Loonbedrijven (machine diensten).

Loonbedrijven zijn in de tuinbouw in Suriname niet of nauwelijks actief. De mogelijkheden voor vestiging van loonbedrijven in productie centra zou onderzocht moeten worden en vermaterialiseert.

4.4.3 De publieke sector.

Het land (grond)uitgifte beleid is niet transparant. Landbouwstatistische data zijn niet beschikbaar of onbetrouwbaar. Er zijn weinig middelen beschikbaar voor landbouw organisaties. 's Lands voorlichtingsdienst is slecht ontwikkeld en informatie wordt gemonopoliseerd. In de exportprocedure zijn vier instanties betrokken i.e. de ministeries van financiën, justitie en landbouw en de handelsbanken. Dit maakt de procedure ingewikkeld en bureaucratisch.

Er is onvoldoende equipment aanwezig voor productcontrole om de kwaliteit op het gebied van voedselveiligheid te kunnen garanderen. De op de luchthaven aanwezige koelfaciliteit functioneert niet door competentiestrijd tussen verschillende departementen. Mede door de noodzaak van drugs-controle, is de productafhandeling op de luchthaven gecompliceerd en door de aanwezigheid van residuen en drugs heeft het Surinaamse product een slecht imago.

4.4.4 Markt en productie (vraag en aanbod).

a. De markt (vraag)

Door de geringe omvang van bevolking van Suriname is de omvang van de potentiële lokale markt beperkt. De exportmarkt echter is in beginsel onbeperkt van omvang. Beide markten vragen echter in toenemende mate om hoge constante kwaliteit en leveringszekerheid.

Marktvergroting en diversificatie van de internationale markt vragen allereerst marktonderzoek en marketing. Daarbij zou niet alleen gekeken moeten worden naar Nederland en de landen binnen de EU maar ook naar het Caribisch gebied. Dit zijn activiteiten die door een publiekrechtelijk orgaan zouden kunnen worden uitgevoerd. Momenteel is de vraag vanuit Nederland naar sommige hoogwaardige Surinaamse groenten groter dan het aanbod.

Marketing zou de vraag kunnen doen toenemen in het bijzonder als verschillende afzetkanalen worden geopend. Naast traditionele Surinaamse en Turkse toko's ook groentespecialzaken en grote supermarktketens. Dit is een ontwikkeling die ook elders in de wereld plaatsvindt (Zuid- en Zuid-Oost en Oost Azië). Probleem is, hoe tegemoet te komen aan de eisen van overheden en detailhandel in de ontwikkelde landen.

Nationaal zou marktvergroting kunnen worden bereikt door de consumptie van groenten mede uit oogpunt van volksgezondheid te propageren. In de diverse nationale gerechten worden relatief weinig groenten gebruikt. Volgens voedingsdeskundigen is een hoeveelheid van 200g per per persoon per dag aan te bevelen.

Marktvergroting houdt in dat hoogwaardige producten tegen concurrerende prijzen moeten kunnen worden geleverd, dat de voedselveiligheid kan worden gegarandeerd en dat leveringszekerheid kan worden geboden. Dit geldt zowel voor vers product, als voor verwerkt product. Verwerkt product heeft daarbij het voordeel dat er waarde wordt toegevoegd.

Productdiversificatie voor de lokale markt, deels in de vorm van importvervangende producten, zou een positief effect kunnen hebben op de totale vraag naar groenten.

b. Detailhandelsbedrijven in Suriname.

In Suriname vindt detailhandel plaats door straatverkoop, en door een aantal markten (centrale markt, zondagsmarkt, Coppenamemarkt). Op deze markten laat de kwaliteit vaak zeer veel te wensen over. Vermoed wordt, dat op grote schaal sprake is van te hoge niveaus van bestrijdingsmiddelen, terwijl het gevaar van biologische contaminatie groot is. In Suriname is echter geen apparatuur voorhanden om een en ander te controleren.

De verkoop van hoogwaardig product aan de horeca neemt toe. Daarnaast vindt in toenemende mate verkoop plaats via enkele moderne supermarkten. De productie is in handen van enkele zeer vooruitstrevende telers/groothandelaren.

c. De importbedrijven in Nederland

De knelpunten, die worden ervaren op de importbedrijven zijn voor het grootste deel het gevolg van knelpunten eerder in de keten. De importen dienen professioneel te worden georganiseerd, wat betreft hoeveelheid, prijs en transport. Goede contracten met afspraken over prijzen, wijze van betaling en tijdstip van transport moet de basis gaan vormen bij verzendingen.

Leveringen uit Suriname vallen plotseling weg, doordat productiebedrijven zich niet kunnen handhaven en wegvallen. Er is geen continuïteit in de levering, de productkwaliteit is vaak slecht en variabel.

Producten komen niet overeen met de gewenste specificatie. Er worden niet de gewenste rassen geteeld en naogstbehandeling, uniformiteit, stadium van rijpheid en verpakking

voldoen niet aan de gestelde eisen. Het verpakkingsmateriaal is niet stevig genoeg, waardoor vaak sprake is van drukschade.

Bij aankomst is de temperatuur vaak te hoog. Regelmatig worden partijen niet doorgelaten vanwege te hoge residuwaarden en de aanwezigheid van quarantaine organismen.

Exporteurs reageren traag op de wensen van de importeurs. Telers en exporteurs worden niet altijd betrouwbaar gevonden en zijn weinig geneigd tot samenwerking met de importeurs, waardoor vaak niet aan de wensen van de consument tegemoet kan worden gekomen.

Er is sprake van toenemende concurrentie met Zuid Aziatische landen, Dominicaanse Republiek, Costa Rica en Nederlands kasproduct. Door de relatief hoge inkooprijzen mede veroorzaakt door de relatief hoge luchtvrachtkosten en afhandelingskosten, zijn de verkoopprijzen vaak te hoog om goed te kunnen concurreren. Exporteurs vinden dat de kosten betrekking hebbende op de verzending moeten worden aangepast. Van de totale kosten heeft slechts 27 % betrekking op luchtvracht. De overige 73 % heeft betrekking op security, fuel toeslag, administratie, afhandeling en omzetbelasting van 8%. Met name de omzetbelasting wordt als onredelijk ervaren, omdat voor zeevracht het niet in rekening wordt gebracht.

d. De productie (aanbod).

Het totale beplante groentearaal in Suriname bedraagt conform de gegevens in het jaarverslag 2009 van het Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij, 736 ha, de productie ca 12.344 ton en de opbrengst per ha ca 16,7ton. Om aan de vraag tegemoet te komen kan het aanbod toenemen door uitbreiding van het productie areaal, door "out of season"-teelt, dan wel jaarrondteelt (kasteelten), door productdiversificatie en door vergroting van de opbrengsten per oppervlakte eenheid.

4.5 Modernisering en optimalisatie

4.5.1 De fysisch geografische factoren.

a. Grond.

Suriname beschikt nog over een relatief groot areaal aan ongebruikte, voor tuinbouw geschikte grond. Het gaat daarbij om:

1. Ongebruikte percelen die deel uitmaken van functionerende bedrijven;
2. Ongebruikte percelen in particulier eigendom, die geen deel uitmaken van een bestaand bedrijf en
3. Gronden in staatseigendom.

Een gedegen inventarisatie gevolgd door een landgeschiktheidsbepaling en landevalutie moet zorg dragen voor een verantwoorde landallocatie naar de diverse landgebruiken (tuinbouw, veeteelt etc.).Het agrarisch grondbeleid dient transparant te worden gemaakt.

b. Hydrologie.

Primair is de Surinaamse tuinbouw afhankelijk van de regenval. Veel agrarische bedrijven zijn gevestigd op oude plantages, die van oudsher via trenched en hoofdwatgangen d.m.v. spuisluizen afwateren op een rivier of kreek. De hoofdwatgangen zijn vaak slecht onderhouden. Voor adequate productiebevordering is goed waterbeheer een vereiste. Het opzetten van waterschappen kan een positieve bijdrage leveren in de watermanagement ten behoeve van de productie en daarmee dus ook in het beheer van het areaal. Het opzetten van waterschappen is een taak van de Overheid, terwijl het beheer gedelegeerd kan worden aan de private sector.

In het kader van Global Gap dienen de irrigatie kanalen gescheiden te zijn van de drainagewegen, zulks ter voorkoming van contaminatie, omdat afvoer water vaak vervuild met gewasbeschermingsmiddelen, meststoffen en ziektenverwekkers. Door gebrek aan laboratoria en apparatuur kan de waterkwaliteit (afgezien van de EC en de pH) niet worden gecontroleerd.

Mogelijk zouden analysefaciliteiten kunnen worden ondergebracht in het bodemkundig laboratorium van het CELOS of het Landbouw Proefstation. Samengaan van CELOS en Proefstation zou wenselijk zijn.

c. Infrastructuur

De ontsluiting van de bedrijven is vaak niet optimaal, terwijl in veel gevallen nutsvoorzieningen (elektriciteit en water) ontbreken of onbetrouwbaar zijn. Het asfalteren en onderhoud van de wegen en het aanleggen en onderhouden van de nutsvoorzieningen behoren tot de overheidstaken. Vaak is de overheid op deze punten nogal traag en/of niet proactief.

4.5.2 De direct betrokken, toeleverende en dienstverlenende bedrijven.

a. Bedrijfsgrootte.

De primaire productie vindt plaats op een groot aantal relatief kleine bedrijven met een oppervlak van tussen 0.5 en 2.5 ha. De producent is vaak deeltijds landbouwer en de gronden zijn niet altijd geschikt voor het soort landgebruik dat uitgeoefend wordt. Het beleid moet gericht worden op bedrijfsvergroting en professionalisering van de bedrijfsvoering door een gedegen trainingsprogramma gekoppeld aan onderzoek.

Met de vergroting van de productie zal ook de capaciteit van de groothandels- en exportbedrijven moeten toenemen. Hetzelfde geldt voor de toeleverende en dienstverlenende bedrijven. Tegelijkertijd zullen deze bedrijven moeten professionaliseren en moderniseren.

c. Ondernemerschap (Entrepreneurship)

Het ondernemerschap is vaak zwak ontwikkeld en de kennis is traditioneel. Er is sprake van part time landbouwer en full time landbouwer. Een part time landbouwer genereert zijn inkomsten deels uit andere activiteiten. Om de bedrijven beter te laten renderen moet het ondernemerschap worden ontwikkeld. Goed ondernemerschap vraagt inzicht in de markt, voldoende kennis en inzicht om keuzes te maken waar het gaat om de inzet van de productiefactoren en productiemiddelen, goede communicatieve vaardigheden en leidinggevende capaciteiten bezitten en de bereidheid hebben om risico's te nemen.

In het onderwijs zou meer aandacht moeten worden besteed aan agrarische bedrijfskunde o.m. in de vorm van bedrijfsstages, en afstudeeropdrachten in de vorm van toegepast onderzoek. Verder gaat het om cursussen en trainingen op gebied van bedrijfsmanagement, markt en marketing en communicatie.

d. De factor arbeid.

De animo om in de tuinbouw te werken is gering en de motivatie en kennis van ingehuurde arbeid laat veel te wensen over. Gerichte programma's en activiteiten moeten worden opgezet om de agrariër te trainen. Met bedrijfsvergroting en professionalisering van de bedrijven mag worden aangenomen, dat de status van het werken in de agrarische sector en de animo om erin te werken samen met de motivatie zal toenemen.

Om potentiële werknemers ook geschikt te maken is lager en middelbaar landbouwonderwijs noodzakelijk. Dit geldt te meer naarmate de complexiteit van de teelten en de bedrijven toeneemt.

e. Kapitaal en kapitaalgoederen.

De input van kapitaalgoederen (machines en werktuigen) is beperkt. Professionele kassen worden op een enkele uitzondering na, niet gebruikt. Kapitaalgoederen moeten tegen hoge prijs worden geïmporteerd uit ontwikkelde landen. Investerings in kapitaalgoederen zijn vooralsnog alleen lonend als naar dezelfde landen kan worden geëxporteerd. Met de toenemende welvaart in Suriname en de daarmee samenhangende relatieve stijging van lonen en prijzen kunnen dergelijke investeringen ook in ketens voor de lokale markt lonend worden.

Kredietverstrekking (financiering) en de toelevering van kapitaalgoederen laten veel te wensen over. De banken zijn niet gericht op de agrarische sector en bij gebrek aan voldoende afzet is de beschikbaarheid van machines en werktuigen gering, terwijl kennis van de nieuwe ontwikkelingen bij de toeleverende bedrijven beperkt is. Verwacht mag worden, dat hierin verbetering komt naarmate de vraag vanuit de primaire bedrijven toeneemt. Daarbij kan in de beginfase ondersteuning gewenst zijn, m.n. waar het gaat om de informatievoorziening.

Kassen maken de teelten onafhankelijker van de weersomstandigheden en beter te controleren waar het gaat om irrigatie, bemesting en gewasbescherming. Het resultaat is een hogere productie per oppervlakte eenheid, een constanter product met hogere kwaliteit en minder uitval. Daarbij is “out of season”productie of zelfs jaarronde teelt, met hogere marktprijzen mogelijk. De ontwikkeling van kasteelten en bijbehorende teelttechnieken en bedrijfsvoering vraagt daardoor bijzondere aandacht. Grote, type en inrichting van de kassen dienen daarbij te worden afgestemd op de type afzetketen.

f. Productiemiddelen.

Onder de huidige omstandigheden schiet de kennis van moderne meststoffen en gewasbescher-mingsmiddelen vaak tekort. Dit geldt zowel voor de telers als voor de handel. Daardoor en door de geringe omvang van de markt en de relatief hoge prijzen, zijn dergelijke middelen onvoldoende beschikbaar en schiet de advisering tekort.

Het resultaat is een onregelmatige en relatief geringe productie (opbrengst per ha) en een slechte productkwaliteit. Door overmatig pesticidengebruik, door irrigatie met verontreinigd water en door onhygiënisch werken is vaak sprake van onacceptabele residuen van bestrijdingsmiddelen en van biologische contaminatie

Om de productiviteit te verhogen moeten gewasbeschermingsmiddelen effectiever en efficiënter worden gebruikt, moet er controle zijn op de kwaliteit van het irrigatiewater en moeten oogst en naooogstbehandeling worden afgestemd op de eisen van de markt m.b.t. kwaliteit, uniformiteit en voedselveiligheid.

Op dit punt is dringend behoefte aan scholing, bijscholing en training. Daarbij dienen contacten te worden gelegd en onderhouden met de leveranciers en fabrikanten in de toeleverende landen.

g. Het rendement.

Het rendement van een teelt kan tot uitdrukking worden gebracht in het begrip “saldo”. Dit is opbrengst/ha (kg of stuks) x prijs/eenheid – toegerekende kosten. De toegerekende kosten zijn de kosten van de productiemiddelen. Rendementsverbetering kan dus worden bereikt door verhoging van de ha-opbrengst en/of een hogere prijs per eenheid en/of beperking van de teeltkosten.

Het teeltrendement van een bedrijf is de som van de saldi van de afzonderlijke teelten. Hierin zijn niet de kosten van de productiefactoren betrokken. In het bedrijfsrendement is dat wel het geval.

Voor elke investering en voor de inzet van productiemiddelen zal moeten worden nagegaan of deze rendabel zijn. Dit vraagt boekhoudkundige kennis van de ondernemer.

4.5.3 De publieke sector.

De overheid is onontbeerlijk bij het proces van modernisering en professionalisering van de ketens. De invloed van de overheid strekt zich in feite over het gehele keten gebeuren uit en is zelfs grensoverschrijdend bij internationale verdragen en afspraken. Bij de invloed van de overheid gaat het vooral om de fysisch geografische factoren, de socioeconomische factoren, de wet- en regelgeving en onderwijs, voorlichting en onderzoek. Het is in dit verband dus noodzakelijk om het functioneren van de Overheids Instituten (Ministerie van LVV, parastatalen) die betrokken zijn bij de ontwikkeling van de agrarische sector te verbeteren en adequaat te bemensen.

5. ENKELE AANBEVELINGEN EN ACTIE PUNTEN

5.1 Aanbevelingen.

Suriname beschikt over comparatieve voordelen zijnde : (i) veel vruchtbaar land en zoetwater, (ii) geen natuurrampen, (iii) relatief een stabiel politiek klimaat. De aanwezigheid van onbenutte landbouw arealen met infrastructuur is ook een groot voordeel. Hiervan uitgaande kan met inzicht een verdubbeling van de landbouw productie gerealiseerd worden en de afhankelijkheid van voedselimport verminderd worden.

Om de bedreigingen om te zetten in kansen dient de Overheid met spoed en met inzet van deskundigheid te werk te gaan. Daartoe zal er op een planmatige wijze geïnvesteerd moeten worden in de landbouwsector, en in de ondersteunende infrastructuur. Vanwege de relatief lage investeringskosten per arbeidsplaats, kan door middel van investeringen in de landbouw, zowel het armoedevraagstuk als het werkgelegenheidsvraagstuk opgelost worden.

Investerings in de landbouw zullen pas goed tot hun recht komen indien door middel van flankerend beleid institutionele voorzieningen op het vlak van onderwijs, onderzoek, voorlichting, ketenlogistiek, financiering en sector ontwikkelingscentra gestalte krijgen. Gelet zal moeten worden op bodemvruchtbaarheid, hydrologie, topografie, drainage en de logistiek.

Het jaarlijks investeringsvolume aan projecten zal verdeeld moeten worden over regio's, over tuinbouwgewassen, handelsgewassen, voedselgewassen, droge gewassen, natte gewassen, seizoengewassen, meerjarige gewassen, veeteelt, en aquacultuur. Verder zal er ook gekeken moeten worden naar de mate waarin gewassen zich lenen voor downstream ontwikkeling, voor spin off en voor schepping van werkgelegenheid op het skills niveau van de werkzoekenden.

Rekening houdend met al deze criteria zal een meerjarig plan opgemaakt moeten worden waarin de projecten die voldoen aan de criteria van doelmatigheid, technische en allocatieve efficiency gelist worden. Gelet op de beperkte mogelijkheden van het land, zal er een keuze gemaakt moeten worden uit de meest renderende mogelijkheden. Daarna moeten plannen en projecten uitvoeringsgereed gemaakt worden. Sectoren die gaandeweg niet of onvoldoende blijken te voldoen moeten vervangen worden door andere die wel voldoen.

5.1.1 Landbouw conferentie van 16 juli 2011

Op de landbouw conferentie die op 16 juli 2011 werd gehouden in het kader van de formulering van de white papers van de agrarische sector zijn diverse vragen gesteld, opmerkingen gemaakt en suggesties voorgesteld met betrekking tot de tuinbouwsector. Terecht werd opgemerkt dat ook de fruitteelt naast de groente teelt behoort tot de tuinbouwsector. De groente verbouwer kan echter een redelijke productie realiseren bij een relatief kleiner areaal dan de fruitteler. Voorts zijn enkele belangrijke zaken door de stakeholders voorgesteld. Een samenvatting van de belangrijkste onderwerpen volgt hieronder, t.w.:

- Het programmeren en het uitvoeren van korte en lange termijn plannen/projecten, die haalbaar zijn;
- Het opgang brengen van het schooltuinen project met voldoende leerkrachten, waardoor de jeugd landbouw minded gemaakt wordt;

- Institutionalisering van de samenwerking tussen NGO's en Ministerie van LVV met betrekking tot kennisontwikkeling door middel van begeleiding en trainingen;
- Het helpen oplossen van de knelpunten met betrekking tot de input voorzieningen (zaaizaad, meststoffen, brandstof etc.)
- Het ontwikkelen van moderne informatica en technologie als tool voor aanpak van de problemen binnen de sector;
- Het structureren van de samenwerking tussen de stakeholders in de sector;
- Het uitvoeren van gerichte markstudies en overig onderzoek;
- Het zorgdragen voor betere krediet faciliteiten en
- Het aanpakken van de infrastructuur.

5.1.2 *Bijeenkomst met Stakeholders*

In het kader van samenwerking met stakeholders is een bijeenkomst georganiseerd met stakeholders uit Commewijne, Wanica en Saramacca. Tijdens deze bijeenkomst zijn een aantal knelpunten en kansen besproken. De stakeholders hebben aangegeven welke thema's prioriteit hebben. Hieruit is een prioriteitsvolgorde ontstaan waarin de onderwerpen moeten worden aangepakt en wat eventuele oplossingsmodellen zijn.

Thema	Actie LVV	Oplossing
1. Er is te weinig professionalisme en specialisatie binnen de tuinbouwsector. Het opleidingsniveau van veel agrarische ondernemers is laag.	Aangepaste trainingen en bijscholing, actievere en doelgerichte inzet van voorlichters. Organiseren van bijeenkomsten ter bespreking van nieuwe ontwikkelingen. Speciale aandacht voor marktontwikkelingen. Markt gestuurde productie stimuleren.	De stakeholders trainen en bijscholen. Markt informatie beschikbaar stellen. Productie marktgestuurd en op basis van plantschemas doen plaatsvinden.
2. Het is voor boeren in Suriname heel moeilijk om garanties te geven over continuïteit in kwaliteit en kwantiteit van leveranties.	Speciale aandacht besteden aan trainingen, o.a. aanmaak van zaaizaad. Wetgeving m.n. importbeleid van zaaizaad, chemicaliën en meststoffen evalueren. Year round productie dmv kassenteelt stimuleren door voorlichting en research. Betere kassen ontwerpen. Faciliteren van gemakkelijker toegang tot kredieten en grond.	Betere kwaliteit zaaizaad beschikbaar stellen. (Lokale aanmaak en import vlg standards). Opzetten en begeleiden productiekalender. Daadwerkelijke ondersteuning bij gewas en areaalkeuze en grondonderzoek. Demonstratiekassen en opzetten in productiegebieden.
3. In Suriname en de rest van de wereld is een toenemende vraag naar gezond voedsel en gemakproducten	Reorganisatie en institutionele versterking Afd. Voorlichting. Opzetten en operationaliseren marketing bureau met Packing House (Sur. Marketing Bureau en mede belasten met voorlichting. Opzetten en beheren van een database. De kennis over nieuwe markten en de wensen van	Informatie mbt IPM en ICM verschaffen aan boeren. Productie marktgestuurd organiseren. Actuele markt informatie beschikbaar hebben.

	consumenten door spelen aan boeren.	
4. Binnen de Surinaamse tuinbouwsector is tot nu toe nauwelijks geïnvesteerd in na-oogst faciliteiten.	Stimuleren en begeleiden van boeren om zich te organiseren en coöperaties of belangen organisaties te vormen. Imago van de sector verbeteren.Post-harvest trainingen. Bouw van koelcellen stimuleren.	Opzetten van opslag- koel- en verwerkingsfaciliteiten. Optrekken opleidingsniveau met name over oogst methoden en post-harvest handeling.
5. Onderzoek en voorlichting zijn niet optimaal	Zie actie bij punt 3.Nieuwe voorlichters opleiden en in dienst nemen.Reorganisatie Agrarisch Onderzoek.Samenwerking met andere instituten. Onderzoek op basis van behoefte en prioriteit.	De landbouwers voorlichten. Voorlichters bijscholen. Onderzoeks resultaten doospelen aan de boeren.
6. Er zijn afzetmogelijkheden voor niet-traditionele groente, fruit en knolgewassen	De markinformatie updaten mbt nieuwe producten. Adequate voorlichting van agrariërs. Interventie Suriname Agricultural Marketing Board (Sumabu).Samen met het bureau standaarden wetgeving ontwikkelen, mbt normen en kwaliteit.	De geupdate markinformatie mbt nieuwe producten beschikbaar hebben. Obstakels mbt export afhandeling is aangepakt.

5.2 Actiepunten

5.2.1 Voorlichting, communicatie en ICT

De taakstelling, ordening en inrichtingsstructuur van het ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij dient aangepast te worden aan de huidige behoeften en inzichten met betrekking tot de duurzame ontwikkeling van de sector. De taakstelling is geformuleerd in de jaren zeventig en onderging beperkte aanpassingen in 1991 (Staatsbesluit van 10 oktober 1991). De diverse afdelingen en diensten, zoals het agrarisch onderzoek en verwerking, laboratorium diensten, de afdeling mechanisatie, de agrarische voorlichting, om maar enkele te noemen, kunnen de hun toegeschreven taken nauwelijks naar behoren vervullen, omdat ze niet adequaat zijn uitgerust. Bovendien ontbreken vaak de functionele relaties tussen voor de hand liggende afdelingen. Zo kan de afdeling voorlichting van de Dienst Landbouw niet adequaat functioneren zonder input van Landbouw Proefstation.

Ook het wettelijke kader waarlangs de verschillende diensten hun taken moeten uitoefenen is verouderd, niet meer toereikend en voldoet niet meer aan internationale standaarden. Er is gebrek aan uitvoeringscapaciteit van het voorgenomen vernieuwingsbeleid, mede als gevolg van het te kort aan deskundigheid terzake.

Het ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij (LVV), behoort algemeen als taak te hebben het tot ontwikkeling brengen van een zo doelmatig mogelijk op de markt georiënteerde, efficiënt georganiseerde agrarische bedrijfstak. Het stimuleren en faciliteren van activiteiten ter oprichting van boeren organisaties moet serieus ter hand worden

genomen. Het revitaliseren van de eertijds bestaande afdeling voor het cooperatie wezen moet serieus overwogen worden. Alleen op deze wijze kan zij een bijdrage leveren aan het verschaffen van een redelijke bestaansbasis aan de agrarische beroepsbevolking en een stuwend element vormen voor de harmonische ontplooiing van de Surinaamse samenleving in zowel economisch als sociaal opzicht.

De transfer van kennis en technologie aan agrarische producenten is dus ondermeer de verantwoordelijkheid van het ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij. Een noodzakelijke activiteit bij het streven naar een grotere agrarische productie in kwantitatieve en kwalitatieve zin is het plegen van innovatieve interventie. Dit wordt onder andere uitgevoerd door het hanteren van de instrumenten landbouw onderzoek, landbouwvoorlichting, landbouwonderwijs en landbouwtraining.

Deze activiteit dient te zijn geïntegreerd in het agrarische beleid. Met name het beleidsgebied landbouwvoorlichting, landbouwonderwijs en landbouwtraining, als deel van het nationaal agrarisch beleid, dient te worden gezien als één der belangrijke instrumenten die de overheid beschikbaar heeft om agrarische ontwikkeling in het algemeen en ontwikkeling binnen landelijke gemeenschappen in het bijzonder, te stimuleren.

De geformuleerde doelen door het ministerie van LVV zijn ingericht om ontwikkeling van de agrarische sector op duurzame wijze te bereiken. Om dit te bereiken is communicatie onontbeerlijk. Het ministerie communiceert met de landbouwende bevolking via haar voorlichtingsdienst. Landbouwvoorlichting omvat de communicatie middels welke agrariërs kunnen worden geholpen tot gezonde besluitvorming teneinde verbetering te brengen in hun eigen situatie.

Omdat met name naar buiten toe de slagvaardigheid van de voorlichtingsdienst schijnt te zijn gereduceerd door het veronachtzamen van belangrijke kwaliteitsnormen, is ze niet in staat gebleken adequaat in te spelen op de zich aandienende vraagstukken.

Het is daarom noodzakelijk dat het ministerie het initiatief neemt om de voorlichtingsactiviteiten te herstructureren. Slechts op deze wijze zal er een adequaat draagvlak ontstaan voor een organisatie, die kan dienen als aansturing van training en voorlichting ten behoeve van de agrarische sector als geheel.

Wat betreft de verzorging van training- en voorlichtingsactiviteiten, richt de voorlichting zich thans in belangrijke mate op de teeltaspecten. Marketing aspecten bijvoorbeeld komen hierbij nauwelijks aan de orde. Deze aspecten behoren een integraal deel te zijn van de voorlichting en training.

Bij de tewerkstelling als voorlichter dient daarom het bezit van kennis betreffende productiefactoren en productiemiddelen binnen de verschillende ketens een vereiste te zijn. Management van irrigatie- en drainage systemen, verwerking, marketing en organisatie-ontwikkeling worden noodzakelijk geacht in het kennispakket van de voorlichter.

Het is evident dat haast alle sectoren, ook de agrarische, zich thans bevinden op een digitale snelweg. De mogelijkheid bestaat dat informatietechnologie als tool bij de voorlichting kan worden gebruikt en kan bijdragen aan een verhoogde efficiëntie, effectiviteit en extra waardecreatie in de tuinbouwketen. Voorwaarde is wel dat de toepassing ervan daadwerkelijk leidt tot betere communicatie (binnen de keten, met de consument en met de overheid) en vooral tot betere beslissingen. De informatie in ICT-systemen moet verweven zijn met kennis over producten en processen in de tuinbouwketen.

De (mogelijke) inzet van ICT in de tuinbouw is zeer divers. Het is bijvoorbeeld erg belangrijk om de marktvrage zo goed mogelijk te voorspellen op grond van trends en marktkennis, om daar de productie op af te stemmen.

Bestudeerd moet worden op welke wijze de tuinbouwsector de mogelijkheden op het gebied van informatie- en kennistechnologie kan benutten. Operationele processen, zoals continue verbetering en optimalisatie enerzijds en anderzijds meer ingrijpende vernieuwingen kunnen met de applicatie van ICT beter gemonitord worden. Dit heeft uiteraard effect op de organisatie en keten. Zo heeft transparantie in de keten consequenties voor de wijze waarop men samenwerkt. Het spreekt vanzelf dat innovatieprojecten op dit gebied in eerste instantie letten op de menselijke en organisatorische implicaties van de gekozen oplossingen. De verstrengeling van ICT-innovatie met andere thema's zoals productie, transport en logistiek, kennisdoorstroming, enzovoorts is evident.

Samenvattend kunnen we stellen dat er vier gebieden zijn waar nieuwe informatietechnologie kan leiden tot innovatie in de tuinbouw: (i) standaarden voor communicatie, (ii) beslissingsondersteuning, (iii) kennismanagement en (iv) systeemarchitectuur. Rond deze thema's kunnen een aantal projecten gedefinieerd worden. Op grond van haalbaarheid, draagvlak *en* innovativiteit kan een aanvang worden gemaakt op het gebied van communicatiestandaarden voor toekomstige communicatie en de implementatie daarvan. Daarnaast kan de benutting van bedrijfsgegevens en andere informatie toegepast worden voor het beheersen van productkwaliteit.

Na een succesvolle herstructurering en bemensing van de agrarische voorlichtings afdeling, zou overwogen kunnen worden om een proces in te zetten naar gestadige privatisering van de voorlichtingsdienst. Het vraagstuk van financiering van de kosten van de voorlichtingsdienst niet alleen, maar ook die van andere diensten zoals onderzoek en training, zal zich zeker voordoen bij de toename van de activiteiten van deze diensten. Vooral bij goede afzetmogelijkheden voor het product van de teler en bij een situatie van aantrekkelijke inkomens voor de agrarisch gemeenschap kan dit worden geïmplementeerd. Verwachtbaar is dan ook dat de agrariër in dat geval zorgvuldiger zal omgaan met de verstrekte informatie. In sommige zich ontwikkelende landen (Mexico, Ghana), wordt geëxperimenteerd met wat genoemd wordt *cost-recovery* voorlichtingsdiensten. In West-Europa zijn de meeste voorlichtingsdiensten geheel geprivatiseerd en dienen gebruikers van diensten hiervoor te betalen.

5.2.2 Project Reorganisatie Afdeling Voorlichting

Een essentieel vereiste bij de tewerkstelling als voorlichter dient, zoals eerder gesteld, het bezit van kennis betreffende productiefactoren en productiemiddelen binnen de verschillende ketens te zijn.

Om de capaciteitsontwikkeling binnen het voorlichtingsapparaat te bevorderen dienen er

technische - en organisatorische maatregelen getroffen te worden . Van belang is daarom dat

het ministerie zich onder andere richt op:

- a. het creëren van institutionele voorzieningen ten behoeve van de capaciteitsontwikkeling en
- b. het bijscholen van het aanwezige kader en het aantrekken van nieuw geschikt kader.

Vaak zijn de verwachtingen die agrarische producenten hebben ten aanzien van het product dat agrarische voorlichters dienen te leveren niet dezelfde.

Gerichte communicatie via daartoe geëigende structuren zou als hulpmiddel gebruikt kunnen worden om de informatie over te brengen en effect te doen hebben. In dit verband moet de leiding van de voorlichting proactief optreden. Doel gerichte interventie in deze is een vereiste.

Gestreefd moet worden om de voorlichting vanuit ketens te verzorgen, waarbij specialisatie

van voorlichters beter tot zijn recht komt. De ketens dienen echter up-to date en volledig te

zijn in hun informatie verstrekking.

In de begroting voor de komende periode dient er rekening mee te worden gehouden dat de kosten die het transformatie proces binnen het voorlichtingsapparaat zal vergen daadwerkelijk opgebracht worden.

Er wordt uitgegaan van 14 ressorten met een behoefte van 3 voorlichters per ressort. Rekening houdende met de aanwezigheid van 1 extra gekwalificeerde voorlichter per regio. Het aantal komt dan op 46 functionarissen te staan. Het salaris van de voorlichter zal aangepast moeten worden gekoppeld eventueel aan een sociaal pakket. De hoogte hiervan behoeft nader onderzoek. Het toekennen van een incentief in de vorm van een extra toelage ter motivatie zal eveneens moeten worden overwogen.

In de begroting voor de komende periode zal mede gereserveerd moeten worden een bedrag groot

SRD 1.403.000 (een miljoen vierhonderd en drie duizend srd) voor het jaar 2012, SRD 1.123.000

(een miljoen honderd drie en twintig duizend srd) voor het jaar 2013, SRD 1.350.000 (een miljoen driehonderd vijftig duizend srd) voor het jaar 2014 en voor het jaar 2015 SRD 1.260.000 (een miljoen twee honderd zestig duizend srd). De verwachting is dat na 2015 de voorlichtingsdienst compleet gereorganiseerd en versterkt is. De schatting van de kosten opbouw is weergegeven in de activiteiten matrix hieronder.

ACTIVITEITENMATRIX REORGANISATIE VOORLICHTINGSDIENST

Doelen	Activiteit	Indicatoren	Actoren	Koster
1. Optimaal functionerende voorlichtingsdienst landelijk.	* Financiering verzekeren. Beschikbaarstelling budget voor aangepaste voorlichtingsdienst;	* Begroting goedgekeurd. Tijdig en voldoende financiële middelen beschikbaar;	LVV / particulier / onderzoeksinstituten	-

<p>Gestructureerde samenwerking tussen voorlichters, onderzoeksinstanties en agrarische producenten.</p>	<ul style="list-style-type: none"> * Herformuleren van taken voorlichtingsdienst. Instellen commissie binnen LVV; * Voorlichters aantrekken; * Incentive regeling in orde maken; * Aanpassing vervoerstoelage; * Institutionele versterking alle ressorten en * Aantrekken consultant voor begeleiding en samenstellen ressortplannen. 	<ul style="list-style-type: none"> * Gereorganiseerd voorlichtingsdienst; * Adequate bemensing voorlichtingsdienst ; * Platform voor regulier contact met agrarische producenten; * Vraaggestuurd voorlichting en onderzoek; * LVV beter toegerust en toename agrariërs in contact met LVV. (Intensievere communicatie met de producenten) en * In elk ressort is er minimaal een organisatie van agrarische producenten. 		<p>-</p> <p>SRD. 130</p> <p>SRD. 100</p> <p>SRD. 100</p> <p>SRD. 250</p> <p>SRD. 150</p>
<p>2. Toename agrarische productie (duurzaam , kwalitatief en kwantitatief)</p>	<ul style="list-style-type: none"> * Opstellen voorlichtings –programma voor zowel producenten als voorlichters; * Uitvoering voorlichtings – programma. 	<ul style="list-style-type: none"> * In elk ressort trainingen geprogrammeerd voor voorlichters en producenten; * Voorlichters getraind in communicatie vaardigheden * Landelijk toename aantal agrariërs die nieuwe teelttechnieken toepassen; * Voldoende en constante aanbod van agrarische producten en 	<p>LVV /min. H.I. / particulieren (agrariërs) / exporteurs</p>	<p>SRD. 300</p> <p>SRD. 180</p>

		* Nieuwe lokale en export markten.		
3. Betere voorziening export en lokale markt	<ul style="list-style-type: none"> * Adequate marktonderzoek en * Trainingsprogramma (ondernemerschap en marketingsaspecten) opstellen en uitvoeren in alle ressorten. 	<ul style="list-style-type: none"> * Verbeterd en verruimd afzetmogelijkheden ; * Nieuwe lokale en export markten ; * Voldoende en constante aanbod van agrarische producten en * Voorlichters en producenten getraind in marketingsaspecten. 		<p>SRD. 12</p> <p>SRD. 12</p>
4. Verbetering imago agrarische sector	<ul style="list-style-type: none"> * Incorporeren agrarisch onderwijs in curriculum Ministerie Onderwijs; * Uitvoering project schooltuinen in alle ressorten; * Uitgifte maandelijks voorlichtingsblad; * Regulier voorlichtingsprogramma via krant en televisie en * Regulier voorlichtings – bijeenkomsten met stakeholders agrarische sector in elk ressort. 	<ul style="list-style-type: none"> * Agrarisch onderwijs vanaf basis scholen; * Elk ressort heeft minimaal 1 schooltuin project; * Toename belangstelling voor agrarische sector en * Platform voor regulier contact met agrarische producenten. 	LVV / Min. Onderwijs / particulieren	<p>-</p> <p>SRD. 15</p> <p>SRD. 8.0</p> <p>SRD. 25.</p> <p>SRD. 40.</p>

5.2.3 Project Opzetten Packing House

Institutionele capaciteits versterking in Suriname ter handhaving van voedselkwaliteit en voedselveiligheids standaarden, die voldoen aan de vereisten van zowel buitenlandse als lokale consumenten is enorm noodzakelijk. Het is bekend dat gebrek aan product kwaliteit en of aanwezigheid van product vreemde substanties (o.a. een te hoog percentage aan residuen) tot gevolg heeft dat agrarische exporten worden afgekeurd.

In de afgelopen jaren zijn Surinaamse groente en fruit exporten naar Europa vaker afgekeurd , met als gevolg enorme verliezen, zowel direkt meetbare (waarde lading, vrachtkosten, opgelegde boetes) als niet direkt meetbare (reputatie en internationale handelsrelatie). Suriname kan momenteel geen garanties bieden aangaande de verplichte internationale kwaliteits vereisten voor te exporteren agrarische producten, met uitzondering van rijst en bacoven.

Om te kunnen voldoen aan de verplichte vereisten zal naast de institutionele capaciteits versterking ook aandacht besteed moeten worden aan de juridische aspecten, met andere woorden wet en regelgeving zullen aangepast dienen te worden. Institutionele capaciteits versterking is een van de randvoorwaarden voor de vestiging van een centraal gelegen verpakkingcentrale. Door de taken en diensten hiervan zal de dreiging van afkeuring van exporten geëlimineerd worden en tegelijkertijd richtlijnen verschaft worden voor nationale voedselveiligheid en veiligheid van werkers. Het zal tevens een platform zijn voor verbetering van product kwaliteit en branding van agrarische producten geteeld in Suriname.

Deze studie is gebaseerd op de noodzaak aan gestructureerde informatie verzameling en analyse van de tuinbouwsector in de voornaamste productiegebieden in Suriname (Saramacca, Wanica en Commewijne) voor de vestiging van een centraal gelegen integrale verpakkingcentrum voor tuinbouwproducten in Suriname in het kader van de export. Overige districten waarin de ontwikkeling van de tuinbouwsector op gang begint te komen zullen in tweede instantie betrokken worden.

Deze studie dient tevens te passen in het bredere kader van de uitwerking van follow-up activiteiten (projecten) vanwege het voorgenomen nieuw beleid met betrekking tot de ontwikkeling van de agrarische sector in het algemeen en de tuinbouwsector in het bijzonder in Suriname, zoals het proces van standaardisering (Global Gap) van de primaire productie (als schakel van de totale productieketen).

De vestiging van de verpakkingcentrale moet gezien worden als een proactieve stap naar capaciteits opbouw bij Surinaamse tuinbouwers. Het beheer zal in handen worden gelegd van een autoriteit, die gemandateerd wordt om wet en regelgeving te helpen ontwikkelen en toe te passen in alle schakels van de keten, vanaf primaire productie tot verpakking en shipment.

De verpakkingcentrale zal enerzijds de Surinamese tuinders assisteren in het verkrijgen, behouden en groei van hun internationaal markt aandeel. Dit zal zij doen door het assiteren in capaciteits opbouw, zowel institutioneel als juridisch. Anderzijds zal zij door de uitvoering van de haar toegewezen taken kunnen assisteren in de diversificatie van de agrarische productie, specialisatie in de productie, kennisvergoting met betrekking tot productie wijze en productie efficiency in het productiebedrijf. De geschatte duur van dit project (inclusief finaliseren project document, bouw, bemensing etc. wordt geschat op 1 jaar tot anderhalf.

De initiële kosten worden geraamd op SRD 240.000 (tweehonderd veertig duizend srd), exclusief bouw, inrichting en bemensing en zijn mede gebaseerd op informatie en gegevens van Studie Opzet Suriname Marketing Bureau van 15 januari 2004 (Proplan Consultancy). De initiële kosten betreffen het uitvoeren van een technical studie, het selecteren van het type verpakkingscentrale en de aanbesteding. Met het opstellen van programma's en mechanismen om agrariers te organiseren en te begeleiden en het reorganiseren van het Cooperatiewezen zal op jaar basis een bedrag van ongeveer SRD 200.000 (tweehonderd duizend srd) nodig zijn. Een en ander is weergegeven in de activiteitenmatrix hieronder.

ACTIVITEITENMATRIX OPZETTEN VERPAKKINGSCENTRALE

Doelen	Activiteit	Indicatoren	Actoren
1. Faciliteren en coördineren van de ontwikkeling van kwalitatieve niet traditionele agrarische producten voor de export	<ul style="list-style-type: none"> * Overleg LVV, producenten en exporteurs * Garanderen financiële middelen voor opzetten verpakkingscentrale * Uitvoeren technical study Selecteren type verpakkingscentrale * Opstellen project proposal en aanbesteding * Instellen management team verpakkingscentrale (organisatie structuur) * Adequate bemensing verpakkingscentrale (functie – en taak omschrijvingen, sollicitatie procedure) 	<ul style="list-style-type: none"> * Samenwerkingsdocument * Begroting goedgekeurd. Tijdig en voldoende financiële middelen beschikbaar * Projectdossier goedgekeurd * Procedure aanbesteding * Reguliere rapportage (o.a. financieel) management team verpakkingscentrale * Gestructureerd overleg forum * Maximale benutting verpakkingsfaciliteiten * Maximale benutting exportmogelijkheden * Kwalitatieve en kwantitatieve toename van agrarische producten voor de export 	LVV / Min. HI / producenten
2. Opzetten overlegstructuur LVV en agrarische producenten	<ul style="list-style-type: none"> * Opstellen programma's en mechanismen om agrariers te organiseren * Programma voor begeleiding van agrarische organisaties * Reorganiseren afdeling Cooperatiewezen 	<ul style="list-style-type: none"> * Er is gestructureerd en regulier overleg tussen LVV en de agrarische producenten (overleg- platform) * In elk ressort is er minimaal 1 (één) belangen organisatie van agrarische producenten. * Adequate bemensing afdeling Cooperatiewezen 	LVV / producenten
3. Bijdrage aan voedsel veiligheid en voedsel zekerheid	<ul style="list-style-type: none"> * Trainingen aan voorlichters en producenten in harvesting aspecten, HACCP en Global Gap standaarden 	<ul style="list-style-type: none"> * Toename levering agrarische producten aan verpakkingscentrale * Continuïteit in levering van kwalitatief goede producten * Voorlichters en producenten bekwaam in harvestingaspecten 	LVV / producenten / Bureau of standards / onderzoeks -instituten

5.2.4 Project Introductie Kassenteelt

Deze studie is gebaseerd op de noodzaak aan gestructureerde informatie verzameling en analyse van moderne productie technieken, zoals de Yearround productie van groente gewassen onder geconditioneerde omstandigheden. Dit houdt in dat er serieus gekeken moet worden naar verbouw in professioneel aangelegde kassen. Gestart moet worden met demonstratie kassen in de productiegebieden.

Deze studie dient tevens te passen in het bredere kader van de uitwerking van follow-up activiteiten (projecten) vanwege het voorgenomen nieuw beleid met betrekking tot de ontwikkeling van de agrarische sector in het algemeen en de tuinbouwsector in het bijzonder in Suriname, zoals het proces van standaardisering (Global Gap) van de primaire productie (als schakel van de totale productieketen).

De vestiging van de kassen moet gezien worden als een innovatieve stap naar capaciteits opbouw bij Surinaamse tuinbouwers. De uitvoering zal geïnitieerd worden door het Ministerie van LVV, dat na grondig onderzoek en evaluatie het beheer geleidelijk zal overdragen aan een tuinder. Deze zal eerst getraind moeten worden in het managen van zo'n unit.

De geschatte duur van dit project (inclusief finaliseren project document, aankoop, bouw, opleiding etc.) wordt geschat op 1 jaar tot anderhalf. Daarna zal er gedurende minimaal twee jaren een intensieve begeleiding moeten plaats vinden. Vóór de implementatie zal er zorg gedragen moeten worden voor enkele belangrijke randvoorwaarden, zoals: (i) het selecteren van prioriteits rersorten, (ii) het selecteren van te telen gewassen, (iii) het selecteren van type kassen, (iv) het opstellen en uitvoeren van trainingsprogrammas in de rersorten ten behoeve van producenten en voorlichters en (v) de institutionele versterking van de voorlichtingsdienst en de rersortkantoren.

De kosten verbonden aan het realiseren van de randvoorwaarden bedragen globaal voor het eerste jaar (2012) SRD 750.000 (zevenhonderd vijftig duizend srd). Voor de daarop volgende jaren (2013, 2014 en 2015) bedragen de kosten ongeveer SRD 670.000 (zeshonderd zeventig duizend srd), SRD 850.000 (achthonderd vijftig duizend srd) en SRD 540.000 (vijfhonderd veertig duizend srd). Respectievelijk. De aanschaf van 1 unit van minimal ½ ha, inclusief het opzetten worden geraamd op 5000 * 200 SRD= 1000.000 SRD (een miljoen srd).

De opbouw van de kosten die betrekking hebben op de randvoorwaarden worden weergegeven in de matrix hieronder.

ACTIVITEITENMATRIX VOOR HET OPZETTEN VAN KASSEN

	Activiteit	Indicatoren	Actoren	Kosten
1. Het jaar rond garanderen van de kwaliteit en kwantiteit van de productie door de introductie van kassenteelt	* Garanderen financiering voor uitvoeren project;	* Landelijk toename aantal agrariers die in kassen telen;	LVV / Min. HI / producenten	-
	* Marktonderzoek;	* Verruimd afzet mogelijkheden zowel lokaal als voor de export;		-
	* Instellen coördinatie team binnen ODL;	* Jaarrond productie diverse groentensoorten;		
	* Selecteren prioriteits rersorten;	* Verruimd aanbod kwalitatief goede productie zowel voor de		
	* Selecteren te telen gewassen;			SRD. 150.

	<ul style="list-style-type: none"> * Selecteren type kassen; * Opstellen en uitvoeren trainingsprogramma in de ressorten ten behoeve van producenten en voorlichters ; * Institutionele versterking voorlichtingsdienst en ressortkantoren en * Opstellen projectproposalen en aanbesteding voor bouwen plantenkassen. 	<ul style="list-style-type: none"> locale markt als voor de export; * Producenten en voorlichters in de ressorten zijn getraind in kassenteelt en nieuwe teelttechnieken; * minimaal 1 (één) plantenkas in elk ressort als modelbedrijf. 		<p>SRD. 80.0</p> <p>SRD. 200.</p>
2. Marktgerichte plantschema en productie	<ul style="list-style-type: none"> * Marktonderzoek; * Trainen producenten en voorlichters in de ressorten In marketingsaspecten en * Uitgifte voorlichtingsbladen. 	<ul style="list-style-type: none"> * Vraaggestuurd plantschema; * Heel jaar door voldoende aanbod kwalitatief goede productie van diverse soorten groenten vanuit de ressorten; * Seizoen onafhankelijke productie en * Constante volume export. 	LVV / producenten / exporteurs / onderzoeksinstituten / Min. HI	<p>-</p> <p>SRD. 120.</p> <p>SRD. 6.00</p>
3. Toename export kwalitatief goede productie, waarbij continuïteit is verzekerd.	<ul style="list-style-type: none"> * Opstellen onderzoeksagenda en * Vraaggestuurd voorlichting en onderzoek. 	<ul style="list-style-type: none"> * Nieuwe exportmarkten. (Caricom en Europa); * Toename export van niet-traditionele agrarische producten en * Optimale samenwerking tussen voorlichting, producenten en onderzoek. 	LVV / producenten / onderzoeksinstituten	<p>-</p> <p>SRD. 120.</p>

5.2.5 Project Introductie Global Gap

Om de introductie van moderne productie technieken, waarvan het doel is de seizoen ongebonden productie van agrarische producten conform vereiste kwaliteits standaarden succesvol te doen zijn, zijn er enkele maatregelen noodzakelijk. Een ervan is de certificering van de primaire productie. Het proces van standaardisering (Global Gap) van de primaire productie (als schakel van de totale productieketen) is vereist om de productie te kunnen markten op de exportmarkten.

Begonnen moet worden met enkele pilots in de productie gebieden.

De voorbereiding en uitvoering zal geïnitieerd moeten worden door het Ministerie van LVV, dat er zorg voor moet dragen dat de infrastructurele voorzieningen in orde zijn. Als eerste vereiste moet de totale waterhuishouding georganiseerd zijn, dat wil zeggen gescheiden aan- en afvoer van water. Voorts moet de overheid het gebruik van milieuvriendelijke agrochemicals in de productiegebieden stimuleren.

De geschatte kosten van dit project is afhankelijk van de inrichting en grootte van de pilots. De kosten voor het certificeringstraject (inclusief opstellen handboek) bedraagt ongeveer SRD 26.000 (zes en twintig duizend srd) per bedrijf. De pilots kunnen uitgevoerd worden bij een groep van bijvoorbeeld 10 boeren per productiegebied.

Een globale schatting van de kosten bij de uitvoering voor het eerste jaar (2012) is ongeveer

SRD 400.000 (vierhonderd duizend srd). Deze kosten betreffen het opstellen en uitvoeren van trainingsprogrammas voor producenten en voorlichters, een landelijk voorlichtings - (bewustwordings) programma via media en het opzetten van minimaal 1 (één) modelbedrijf per ressort. Voor de start van dit project zal overwogen moeten worden om een kick-off seminar voor beleidsmakers, voorlichters en boeren organisaties te organiseren. Hiervoor is een bedrag begroot van ongeveer SRD 150.000 (honderdvijftig duizend srd).

Voor de jaren daarop (2013, 2014, 2015) is een budget benodigd van SRD 360.000 (driehonderd en zestig duizend srd), SRD 450.000 (vierhonderdvijftig duizend srd) en SRD 350.000 (driehonderd vijftig duizend srd) respectievelijk.

Deze bedragen zijn nodig voor de institutionele versterking van de ressortkantoren (transport en incentives regelingen) en het updaten en doen uitvoeren van trainings programmas voor producenten en voorlichters. De activiteiten matrix hieronder geeft het een en ander weer.

ACTIVITEITENMATRIX GLOBAL GAP				
Doelen	Activiteit	Indicatoren	Actoren	
1. Het standaardiseren en certificeren van de productie conform procedures en het introduceren van Global Gap	<ul style="list-style-type: none"> * Garanderen financiële middelen voor uitvoering project ; * Instellen unit binnen LVV voor 	<ul style="list-style-type: none"> * Begroting goedgekeurd. Tijdig en voldoende financiële middelen beschikbaar; * Gestructureerd aanpak activiteiten; * Optimale samenwerking voorlichting, onderzoek en producenten; 	LVV / Min. HI / Bureau standards / producenten	

	<p>coördinatie van de activiteiten en begeleiding productie;</p> <ul style="list-style-type: none"> * Kick-off seminar voor beleidmakers, voorlichters en boeren organisaties; * Opstellen en uitvoeren trainings – programma voor producenten en voorlichters; * Landelijk voorlichtings - (bewustwordings) programma via media en * Opzetten minimaal 1 (één) modelbedrijf per ressort . 	<ul style="list-style-type: none"> * Procedures bekend bij zowel voorlichters en producenten; * Toename aantal agrarische producenten onder begeleiding; * Toename aantal GLOBAL GAP gecertificeerde agrarische producenten; * Minimaal 1 modelbedrijf (gecertificeerd) per ressort; * Goede data vastlegging door LVV en * Verruimd aanbod kwaliteits agrarische producten conform Global Gap vereiste standaarden. 		
2. Toename kwaliteits – producten voor zowel locale consumptie als voor de export	<ul style="list-style-type: none"> * Opstellen begeleidings – programma voorlichters en producenten * Institutionele versterking ressortkantoren (transport en incentives regelingen) 	<ul style="list-style-type: none"> * Maximale begeleiding producenten in elk ressort * Voorlichters zijn bekwaam in Global Gap procedures en standaarden * Toename aanvraag voor Global Gap begeleiding en certificering * LVV is beter toegerust om te faciliteren * Optimale samenwerking tussen LVV, agrarische producenten, onderzoeksinstituten 	LVV / producenten / onderzoeksinstituten	
3. Marktgestuurde plant – schema's en productie	<ul style="list-style-type: none"> * Marktonderzoek * Opstellen voorlichtings - programma in Global Gap procedures en kwaliteits - standaarden 	<ul style="list-style-type: none"> * Voldende en continue aanbod agrarische producten * Optimale benutting markt mogelijkheden * Voorlichters en producenten zijn bekwaam in Global Gap procedures en kwaliteits – standaarden. * Optimaal functionerende LVV Global Gap unit 	LVV / producenten / Min. HI	

5.2.6 Samenvatting Overige Acties

1. Het invoeren van nieuwe functies in Overheidsinstituten, met name in die van Afdeling Voorlichting;
2. Het rehabiliteren van institutionele en fysieke infrastructurele faciliteiten;
3. Het zorgdragen voor een gunstige omgeving voor verhoging van de bijdrage van de private sector;
4. Het overdragen van de directe productie en infra management verantwoordelijkheden aan producenten op basis van het “gebruiker betaalt” principe;
5. Het stimuleren van boeren organisaties en vergroten van hun verantwoordelijkheid in het plannings en uitvoerings gebeuren;
6. Het ondersteunen van marktontwikkelingsinitiatieven en het aanpakken van het logistiek (transport) probleem, in het bijzonder voor groenten en fruit;
7. Het financieren en uitvoeren van infrastructurele faciliteiten en zorgdragen voor goede kredietfaciliteiten voor agrarische ondernemers;
8. Het steunen van onderzoek voor innovatie van de sector.

6. BIJLAGE

Geraadpleegde literatuur

1. Meerjarenontwikkelingsplan; 2006-2010
2. ASP Hoofd rapport plus 13 deel rapporten, 2004
3. Regeringsverklaring 2010 – 2015 “Kruispunt, samen naar betere tijden
4. Beleidssnota 2010-2015 van het Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij
5. Jaarverslagen, 2008, 2009 van Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij
6. 5 Jarenverslag 2005-2010 van Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij
7. Handleiding inzake de Export Fruit en Groente 2010.